

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО і СУЧАСНІСТЬ

**Спецкурс для магістрантів
«Управління поведінкою аудиторії»:
фахова заповнюваність
і змістове наповнення»**

**За 10 кроків до іспиту:
Модуль II. Практичний блок
Практикум з української мови**

Батьківські заповіді
Виховний захід з української літератури,
8 клас

«У маскарад життя іди без маски...»
Сценарій поетичної театралізованої
програми за творами Івана Франка

Іван Багряний (1906–1963)
Система завдань з української
літератури у тестовій формі, 9 клас

**№3 (19)
березень
2016**

**ПЕРЕДПЛАТНИЙ
ІНДЕКС 86515**

ВИДАВНИЦТВО
«БЛИЙ ТИГР»

За 10 кроків до іспиту: Модуль II. Практичний блок Практикум з української мови

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО, викладач-методист Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ;

Наталія РОЗІНКЕВИЧ, аспірант, викладач Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Модуль 2. Правила вживання апострофа, м'якого знака. Головні члени речення. Тире в простому двоскладному реченні

Словниковий диктант

Запишіть слова під диктовку. Поясніть правопис кожного з них.

Ад'ютант, Аляб'єв, арф'ярка, барельєф, батальйон, безіменний, без'ядерний, бренькіт, верф'ю, відсвяткувати, віконця, возз'єднання, в'ялий, Їого, дзвякнути, дит'ясла, Ілля, комюніке, кузня, курйозний, луб'я, Лук'ян, ллють, любов'ю, льняний, мавпячий, маззю, Мар'яна, мільйон, молодістю, морквяний, м'язи, на сторінці, няньці, О'Генрі, об'їждчик, об'єднання, об'єктивний, пам'яттю, пан'європейський, пів-Європи, пів'ящика, підв'язати, підрум'янений, пір'я, піччю, п'ятирічка, полум'я, порт'єра, п'ята, різьбяр, рядно, сіллю, слов'янський, солом'яний, сп'янілий, суб'єктивний, сурм'яний, тім'я, торф'яники, т'мяність, хлоп'я, Х'юстон, черв'як, яблуныці.

Розподільні диктанти

1. Запишіть слова у дві колонки: у ліву – з апострофом, у праву – без нього.

Амудар'я, багрянний, безідейний, буря, буряк, бур'ян, б'ю, бюджет, бюро, б'ються, бязь, верб'я, від'їжджати, возз'єднання, вп'ятьох, врятувати, в'ється, в'юн, В'ячеслав, гравюра, дит'ясла, довір'я, духмяний, журі, зв'язок, здоров'я, зекономити, з'єднати, ін'єкція, інтерв'ю, кам'янистий, Карп'юк, кар'єра, клієнт, конвеєр, комп'ютер, крюк, курйоз, кювет, Лук'янович, мавпячий, матір'ю, міжгір'я, монпансьє, Мюнхен, м'ясо, Нью-Йорк, об'їждчик, об'єм, пам'ятник, пів-Ялти, пів'яблука, повітря, подвір'я, порядок, прислів'я, прем'єра, реп'ях, різдвяний, роз'юшити, Руж'є, рябий, рясно, Святослав, солов'ї, суб'єктивний, торф'яний, Ужвюк, узгір'я, цвях.

2. Запишіть слова у дві колонки: у ліву – з м'яким знаком, у праву – без м'якого знака.

Спільно, друкар, борються, жовчю, вильоти, юнацький, майбутнє, змовницький, по-грецьки, прокльони, вріжте, хлопець, тонший, сімнадцять, смієшся, неньці, тонюсінський, пальці (від пальця), палці (від палка), ідальня, льон, різьбяр, рибалці, панський, переляк, сонцю, сопілці, яблуныці, кавказький, Харків, виховательці, доменник, новальський, на грядці, слізьми,

вінчик, будь-хто, менше, пісні, осіння, різкий, коньяк, медальйон, перельоти, вйокати, дьогтяр, розкуйовджений, мільярд, багрянець, каньйон, галька, вьянчичи, галчення, сімдесятиріччя, каньйон, Нью-Йорк, авеню, фюзеляж, ніч, мазню, молодістю, Уманщина, сільський, виллеться, більшість, Горький.

3. З'ясуйте, що таке речення. За якими ознаками речення відрізняється від інших мовних одиниць (слово, словосполучення)? Визначте, які з поданих пар слів становлять словосполучення, які – речення, а які не становлять ні речення, ні словосполучення.

Іти лісом; гарно в лісі; працювати старанно; працювати на ділянці; сад у цвіту; сад цвіте; там сад; білий сніг; сніг білий; сніг як пух; степова дорога; дорога в степу; дерева в саду; росте в саду; у саду зелено; у саду потемніло; росте розкішно; росте при дорозі; росте довго; росте клен; клен осінній; колись буде рости; повільно іде; повільна їзда; їзда повільна; день і ніч; на столі молоко; молоко у чашці; молоко – напій; міг би прочитати; підемо ж бо; ні війні; Київський університет імені Т. Шевченка; біль і гнів.

Пояснювальний диктант

Спробуйте пояснити наявність або відсутність тире між підметом і присудком у наведених реченнях. Які із висловлювань можна вважати крилатими фразами. Поясніть, як ви розумієте зміст одного із них.

- Без діла жити – тільки небо коптити. (Нар. тв.)
- Сила миру не в зброї, а в людях доброї волі. (Нар. тв.)
- Мені не жаль, що рано гину:
- Життя – Голгофа, розкіш – мрія,
- Бажання – пекло... (П. Карманський)
- Може, справді та, єдина – ви. (М. Кропивницький)
- Найбільше і найдорожче добро у кожного народу – то його мова... (Панас Мирний)
- Сльоза змиває горе, меншає його після сльози, – от воно й легшає людині. (Б. Грінченко)
- Лиш боротись – значить жить. (І. Франко)
- Пісня і праця – великі дві сили. (І. Франко)
- Старому – тліть, новому – першоцвіти. (М. Рильський)
- Ніч – мов криниця без дна. (М. Рильський)
- Краса. Збагнуть її – це сонце погасить. (М. Рильський)
- Нас нікому не здолати: ми – багатирі. (В. Сосюра)
- А небо – тихе і безмовне. (В. Сосюра)
- Твій кожен мур, твій кожен камінь – рідний,
- твій кожен дім – знайомий, любий, свій. (М. Бажан)
- Відчувати в окопі живу душу біля себе – це щастя. (О. Гончар)
- Життя – не тихе животіння... (Дмитренко)
- Яка то радість – на рідну землю повертатись. (А. Шиян)
- Його (вчителя) обов'язок – піднімати, облагороджувати всіх тих, хто з ним спілкується. (Ю. Збанацький)
- Багатство землі нашої – слава людей її. (П. Панч)
- Писати просто – це найбільша майстерність і ясність справжнього таланту. (Ю. Кошленко)

Бути людиною – дертись по вертикальній стіні. (В. Стус)
 Київ прекрасний за всякої пори. (І. Цюпа)
 Життя без книг – це хата без вікна. (Д. Павличко)

Коментований диктант

Запишіть тексти під диктовку. Визначте основну думку. Дайте повну характеристику головних членів речення. Усно поясніть правила вживання розділових знаків.

1. Наука – справа не проста, важка. Це правильно! Проте як для кого. Для одних – легко і цікаво, а для інших – важко і нудно. Але ж важко буває тільки тоді, коли нудно. Запевняю вас, нудних наук не буває. Не може бути! Адже вони розвиваються і спрямовують багато що в нашому житті. Нудні вони тільки для того, хто не зрозумів захоплюючої у своїх відкриттях суті кожної з них. (Ю. Череповецький)

2. Богдан Хмельницький – видатний державний діяч, полководець, гетьман України. Він уписав славу сторінку в історію рідного народу, упродовж багатьох років очолюючи його боротьбу проти національного та соціального гноблення. Ім'я Хмельницького, оспіване у народних думах та історичних піснях, його життя і діяльність, описані у романах, повістях, драмах, хвилюють сучасників. На його честь споруджені пам'ятники у багатьох містах і селах країни. (З календаря)

3. Гірські ріки – це бунтівники, яких нікому не вдалося зломити. Вони ревуть, накидаючись на каміння, бурчать, лютують хтозна на кого, безстрашно пірнають з порогів, а потім, утамувавшись, труться об скелі.

Гори бояться річок. Гори ніколи не сплять, пильнують їх, потерпаючи, що вода змиє, рознесе маленькими камінчиками по саянській тайзі, розітре своїми дужими холодними руками й назавжди втопить у своїй безодні. Страшно горам. (В. Распутін)

4. Море!.. Як воно може міняти своє забарвлення! Біля берега зеленувате, подалі смугами фіолетове, а ще далі – синє, голубе, а біля самого обр'ю – блакитне. Воно по-дитячи ласкаве, коли спокійне. Але яке ж воно грізне, коли вітри скаламутять його могутні маси! Все стає сірого кольору: небо, водяні громади і кудлаті хмари. Холодний вітер зриває тьму хвиль, вони піняться. І чути тільки шум та гуркіт наступу на берег..

Чи не схожий на море і ти, народе мій рідний! Ти такий любий та милий, такий привітний та сердечний, поки працюєш у мирі та злагоді. А як підлі буревії наженуть на тебе чорні хмари, мінишся і бушуєш, аж поки не скинеш геть, не зітреш на порох тієї ворожої навали! (А. Міцкевич)

Пунктуаційний практикум (взаємоперевірка)

1. Спишіть текст, розставляючи пропущені розділові знаки. Підкресліть головні члени речення. Назвіть складені іменні присудки. Укажіть на спосіб вираження іменної частини. Поясніть наявність чи відсутність тире в реченнях зі складеними іменними присудками.

Гумор це еліксир молодості. Кажуть що почуття гумору визначає здоров'я нації – і фізичне і душевне. Це так. Але разом із тим сміх чудовий засіб комунікації. Люди сміються всі: сміються дід і дитина козак і гречкосій космонавт і садівник батько і мати дівчина і хлопець німець і японець бог і чорт віруючий та атеїст –

усі представники людської породи. Усмішка здорової людини найкращий вияв інтелекту космосу. Хороший сміх сам по собі, посмішка над кимось, коли сміються не першими а останніми. Але найкращий сміх це самоіронія, коли людина ніби дивиться на себе збоку й насміхається над своїми власними недоліками або оптимістично аналізує недоліки середовища й обставин, що визначають її долю (За М. Никончуком).

2. Прочитайте текст виразно вголос. Поясніть інтонацію в реченнях з тире. Знайдіть і поясніть пунктограму «Тире між підметом і присудком».

Кожна нація, кожен народ, кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками.

Але звичаї – це не відокремлене явище в житті народу, це – втілені в рухи і дію світовідчуття, світосприймання та взаємини між окремими людьми. А ці взаємини і світовідчуття безпосередньо впливають на духовну культуру...

Звичаї народу охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. Вони – неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенациональних справах. Звичаї, а також мова – це ті найменші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Звичаї, як і мова, виробилися протягом усього довгого життя і розвитку кожного народу (За О. Воропаєм).

Тренувальні вправи

1. Поставте іменники в давальному відмінку однини. В одну колонку запишіть слова без м'якого знака, в іншу – з м'яким знаком. Усно від іменників власних назв утворіть присвійні прикметники з суфіксом -ин. Обґрунтуйте правило їх правопису.

Бджілка, білка, валер'янка, веселка, віялка, вихователька, вчителька, дочка, Галька, галка, голка, діжка, динька, доріженька, донька, жилка, жменька, іспанка, зіронька, калинонька, кицька, кладка, колиска, креолка, кулька, львів'янка ліщинонька, лялька, люлька, Наталка, нічка, ніченька, ненька, нянька, матінка, Марічка, Маринка, Оленка, Параска, партизанка, полька, приятелька, Пріська, свічка, синька, сиротинька, сиротинка, сівалка, спілка, сопілочка, рибалонька, рибалка, русалка, ручка, тарілка, тітка, тітонька, тіточка, фіалка, футболка, циганка, яблунька.

2. Спишіть. На місці крапок поставте, де треба, м'який знак.

Бас...кий, близ...кіс...т., бояз...ко, буквар..., бунтар..., відмір...те, віс...тю, весіл...ля, виноградар..., винос...ся, власниц...кий, в намис...ті, вітал...ня, воротар..., в'яз...кий, сагуз...зю, гір...кий, гірс...кий, гордіс...т., їдал...ня, їдален..., Ізмаїл...с...кий, Іл...ля, Ірпін...ський, закарпат...с...кий, з...ріліс...т., казан...с...кий, календар..., камін...чик, кіл...тис...т., колодяз...ні, кут...ній, лікар..., місяч...ний, маз...зю, майбут...не, мен...ше, Нас...ва, низ...ко, нян...чить, облас...т., пал...ма, пал...ці, піз...ня, повір...те, Поділ...с...кий, радіс...кий, промін...чик, п'ят...десять, радіс...т., різ...блений, сіл...с...кий, слиз...ко, сніг...ні, сухар..., сяд...мо, Терещенківс...ка, тон...ший, токар..., Трет...як, тюр...ма, узбек...кий, уман...с...кий, хар...ківс...кий, чес...тю, читал...ня, шість надцять, щас...тя.

3. Спишіть, замість рисок поставте, де треба, апостроф.

Амудар/я, арф/яр, ар/ергард, Б/елград, безправ/я, без/ідейний, без/ядерний, брукв/яний, бур/я, б/язевий, бур/ячиння, б/юро, Валер/ян, валер/янка, від/їжджати, від/ємний, безвітр/яний, взаємозв/язаний, варшав/янка, вітр/як, в/єтнамка, всер/йоз, возз/єднання, в/язка, В/яземський, в/язень, в/юнкій, верф/яний, В/язьма, В/ячеслав, грав/юра, Гур/єв, г/юрза, двох/ярусний, дез/орієнтація, дерев/яний, дріб/язковий, достопам/ятнин, духм/яний, довір/я, забур/янений, зав/язь, зав/язка, запам/ятати, зат/ямити, зв/ялити, звір/ячий, знічев/я, зобов/язання, з/організувати, Із/яслав, кав/ярня, кар/єра, кров/яний, коров/ячий, кам/яніти, крем/яний, зм/якшити, круп/яний, кур/йозний, к/ювет, кур/йоз, львів/янин, Лук/яненко, мавп/ячий, міжгір/я, матір/ю, медв/яний, моркв/яний, між/ярусний, надв/язати, напівкам/яний, необ/їжджений, об/єктивний, об/їждчик, обов/язок, пів/ящика, пів/язика, пів/Євфрата, підв/язати, підгір/я, під/йомник, дит/ясла, підрум/янений, поголів/я, повітр/я, полум/яніти, пом/янути, пор/ядок, потьм/яніти, присв/ята, п/юпітр, прем/єра, п/ятирічка, у безслів/ї, різьб/ярство, роз/ятрений, Р/єпіп, р/ясно, сан/інструктор, Солов/йов, сім/янин, слов/янський, солов/їний, сер/йозний, суб/єктивний, тр/юм, торф/яний, трьох/етапний, черв/як, фотоз/йомка.

4. Замість крапок поставте, де треба, м'який знак або апостроф.

Автопавл..йон, ад..ютант, ал..янс, ар..ергард, ател..є, барел..єф, батал..йон, бар..єр, бл..юз, бояз..ко, бутон..єрка, бур..як, б..юро, б..юст, б..юджет, б..язь, вал..юта, вар..єте, верф..ю, власниц..кий, В..єтнам, вол..єр, Водоп..янов, вуал..ю, в'яз..кий, гедз.., грав..юра, деб..ют, дос..є, дубл..яж, д..юшес, ескадрил..я, ірпін..ський, інтер..єр, інтерв..ю, ідален.., з..економити, кар..єра, камін..чик, ковз..кий, ком..юніке, конференс..є, кон..юнктура, кон..юнктивіт, колодяз..ні, кс..ондз, кур..єр, кур..йоз, к..ювет, л..юкс, л..ютня, Лур..є, мад..яр, міл..йонер, модел..єр, Мол..єр, Монтеск..є, М..юнхен, низ..ко, н..юанс, пал..ма, пот..мянілий, порт..єра, прем..єра, прес-пап..є, промін..чик, рант..є, різ..блений, Руж..є, Севіл..я, спіл..ці, тон..ший, транс...європейський, Уман..щина, фаміл..ярний, фокстер...єр, ф...юзеляж, Хар..ків, Х..юстон.

5. Підкресліть предикативні центри та назвіть граматичні категорії, в яких узгоджується (формально уподібнюється) присудок з підметом. У яких реченнях присудок формально неуподібнений? Вмотивуйте постановку розділових знаків.

1. Як невимовне віршами не скажеш, чи не німою зробиться душа (Л. Костенко). 2. Талановитий письменник покликаний бути не писарем, не реєстратором менших чи більших подій, а натхненним співцем свого часу, живописцем свого народу (О. Гончар). 3. Кожна нова книга має бути як сповідь... (О. Гончар). 4. Але краса – над всім. Вона живе, бо не залежить ні від кого в світі (В. Коротич). 5. А тільки Дніпро там – як море (Р. Іванченко). 6. Небо ясне, степ – як море (Л. Глібов). 7. Падають слова, як стіни, Вальється покрівля неба. Як немає України, То й життя мені не треба (Д. Павличко). 8. Для мене найсвітліша нагорода – потрібним бути, країно рідная, тобі (В. Сосюра). 9. Люд без мови – то глина безлика, Без'язика отара овець (В. Забаштанський). 10. Надання державності мові корінного народу на його власній території у його природній ніші – це забезпечення його природного елементарного права (Д. Павличко).

11. У кожній людині є своя криниця пам'яті, є вона – велика, спільна – у всього народу (Є. Гуцало). 12. Що може бути прекраснішим за усміх дитини? Нічого рівного в світі (О. Гончар). 13. Зрубати ліс – та це ж злодійство (О. Донченко). 14. Наука – найбільш важливе, найбільш прекрасне і потрібне в житті людини (А. Чехов). 15. Хто не знає, що таке хліб і праця, той перестає бути сином свого народу (О. Сухомлинський). 16. Люди орати, а він спати (Народна творчість). 17. Слава в руках праці (Леонардо да Вінчі). 18. Праця – моя перша насолода (Моцарт).

Блок індивідуальних домашніх завдань

1. Продиктуйте товаришеві, а потім під його диктовку напишіть один із текстів самі. Звірте написане з надрукованим.

ТВОРЕННЯ ЛЮДИНИ

Народжуючи дитину, людина відділяє від себе частку свого ества. Немає благороднішої, вищої місії для людини-творця, ніж батьківство і материнство. Людина – найвища цінність серед усіх цінностей світу. Несучи на руках з пологового будинку живу крихту, ти, батьку, несеш велич і красу свого народу.

Є десятки, сотні професій, спеціальностей, робіт: один буде залізницею, інший зводить житло, третій вирощує хліб, четвертий лікує людей, п'ятий шиє одяг. Та є найуніверсальніша – найскладніша і найблагородніша робота, єдина для всіх і водночас своєрідна, неповторна в кожній сім'ї – це творення людини.

Творення людини – найвище напруження ваших сил. Це і життєва мудрість і майстерність. Діти – це щастя, створене вашою працею.

Щастя батьківства і материнства – не манна небесна, вона не приходить святковим гостем, як тільки ви, юначе і дівчино, стали чоловіком і дружиною. Воно важке і вистраждане. Воно приходить тільки до тих, хто не боїться одноманітної, багаторічної праці. Складність цієї праці полягає в тому, що вона, ця праця, являє собою злиття розуму і почуттів, мудрості і любові.

Виховання дітей – це віддання сил духовних. Людину ми творимо любов'ю – любов'ю батька до матері і матері до батька, любов'ю батька і матері до людей, глибокою вірою в гідність і красу людини.

(В. Сухомлинський)

***

Вночі, коли з глибин космосу проступають зорі, пробиваються скупим світлом до нас, ми відчуваємо, що йдемо не просто по землі – йдемо по планеті. Це, мабуть, простір та відкритість степів дає нам оце відчуття – що йдемо по планеті. Несемо з собою дивну певність, що з усіх витворів природи, з усіх світів, що десь блукають в космічній безмежності, немає кращої, як оця наша – тепла, зелена планета, так добре створена для життя на ній флори, і фауни, і дивовижних розумних істот...

Небо вдень велике, а вночі ще більше. Всією темрявою, зірками, глибинами всесвіту нависає над нами. Ще недавно в це небо підіймалися райдути весняні і там світилися соковито; сонцем курились після дощу неозорі, насіяні людиною хліба, і людина стояла серед них, ніби в океані, радуючись своєю працею, щастям і родючістю землі... А нині палають по степах елеватори, наповнені колгоспним

хлібом, і небо не в райдугах, а в прожекторах та ракетах, і лежать постріляні по степу пастухи і колгоспні механізатори. Вони, як і ми, теж відступали степами, і кулі месершмітів наздогнали їх серед незахищеності степових просторів...

Зоряна ніч піднялася небом над степами, висока, велика, і ми йдемо крізь неї з вірою, що жертви наші не даремні, що ми покоління людей на землі, яке змушене було брати зброю до рук.

Гул фронту ближчає, пожежі ростуть. Здається, сама земля горить по обрїях, тривожним багрянистим світлом виповнює всю цю вітряну степову ніч. Палаючі степи, палаючі на планеті міста, тривожно-багрове небо над нами – може, все це видно навіть жителям інших планет? Може, й звідти видно в потужні телескопи оце велике спустошення, що охопило нашу рідну землю у 41-й рік XX сторіччя?..

(О. Гончар)

Додаткові завдання:

– Із двох текстів попереднього завдання випишіть у кожену колонку по два речення. Вкажіть головні та другорядні члени речення, спосіб їх вираження. Поясніть усно орфограми та пунктограми.

З простим дієслівним присудком	З складеним дієслівним присудком	З складеним іменним присудком

– Напишіть творче продовження думки, висловленої О. Гончаром.

Ця війна мусить бути останньою з усіх воєн, що були на землі. Досі все винаходили для війни, хіба ж не пора винайти щось – раз і назавжди – проти неї. Земля – не полігон. Земля – це нива, щоб сіяти...

2. Випишіть із тлумачного словника або енциклопедії п'ять визначень будь-яких мовознавчих понять за темою «Синтаксис простого речення». Поясніть наявність тире між групою підмета і групою присудка.

3. Прочитайте виразно речення. У яких із них пауза після особового займенника більша: у реченнях із тире чи в реченнях без тире? У яких реченнях логічний наголос падає на особовий займенник?

1. Ми – діти сонця. 2. Ми патріоти нашої держави. 3. Я – киянин. 4. Я захисник своєї держави. 5. Він – студент-грінченківець. 6. Він найкращий студент університету.

4. Продовжте подані речення. Запишіть, умотивуйте правила вживання розділових знаків.

1. Україна – ...	4. Конституція – ...	7. Війна – ...
2. Благородство – ...	5. Щастя – ...	8. Толерантність – ...
3. Козацтво – ...	6. Любов – ...	9. Горе – ...

5. Поміркуйте, у якому з поданих речень, взятих із творів Л. Костенко, тире є обов'язковим. Чим можна обґрунтувати його вживання? Напишіть есе про Київ, за основу взявши слова Л. Костенко.

1. Я вперше в Києві. Це місто прекрасне, як усмішка долі. 2. Ти моє перше кохання. 4. Немов чарівні декорації жасмин, троянди і бузок.

6. Напишіть твір-мініатюру, використавши подані слова.

Солов'ї, м'ята, п'янкий, сузір'я, різнотрав'я, медвяний, місяць.

Я – редактор

Диктант-переклад

1. Перекладіть текст українською мовою. За потреби скористайтеся відповідними словниками.

Истинные хлеборобы говорят, что счастье людское из земли растет. С первой борозды, проложенной трактором, начинается борьба за хлеб. Сколько человеческого труда требуется, чтобы вырастить хлеб (В. Сухомлинский).

Жимолость – опасное для человека растение. Красные ягоды ее ядовиты. Но кто знает и любит природу, не пройдет мимо волчьей ягоды. Зато растение – барометр. Оно хорошо предсказывает погоду.

В сухую погоду цветы жимолости совсем не пахнут. Запах цветов у жимолости – предвестник дождя. Даже если ненастье ожидается несколько часов и небо совершенно безоблачно, жимолость своим запахом скажет о предстоящем дожде (Ю. Дмитриев).

Южная степь – это царство ковылей. Внешний облик растительности своеобразен, неповторим – серебристое, седое море, волнующееся от ветра. На этом фоне лишь кое-где разбросаны яркие пятна цветущего разнотравья. А местами его и совсем нет (В. Петров).

2. Запишіть подані слова українською мовою. Зіставте написання в обох мовах.

Безъязыкий, вялый, Вьетнам, девятичасовой, девять, дезинформация, здоровье, имя, кровью, любовью, матерью, мягкий, мяч, объединение, объявление, обязанность, оловянный, отъезд, память, подъезд, предъюбилейный, пять, пьют, премьера, связать, семья, славянский, соловьи, съест, съездить, трехъярусный.

3. Вставте у речення на місце крапок за змістом слова з апострофом. Поясніть зміст прислів'їв та приказок. Поміркуйте, які чесноти уславляються народом?

1. Наша сила – ... єдина. 2. Людей ... по їх справах. 3. ... маємо – не дбаємо, загубимо – плачемо. 4. Від злого слова і квіти ... . 5. Пташка красна ..., а людина – своїм знанням. 6. Хотів би кіт рибки ..., але не хочеться до води лізти. 7. Музика ..., а людей збира. 8. Двоє слів до купи не ... . 9. ... вбиває дружбу. 10. Це буде на тому місці, що без ... . 11. Найвища честь – ... народу. 12. Хитра людина ..., як хмелина. 13. Був кінь та ... . 14. ... стеле, та твердо спати. 15. Прип'явся, як ... до кожуха. 16. На ... і раб риба. 17. Добро довго ..., а зло – ще довше. 18. Голодному й опеньки ... . 19. Найбільше багатство – ... . 20. Знає кіт, чиє сало ... .

Блок завдань для самоперевірки

1. Запишіть слова під диктовку. Звірте записане.

Б'ють, бур'ян, від'їхав, в'юн, в'ють, в'їхати, в'язка, в'ялий, дев'ять, дерев'яні, ганчір'я, гороб'яче, зв'язали, здоров'я, з'їзд, з'їхати, з любов'ю, з'явився, з'юрмитись, кам'яне, комп'ютер, мар'янка, міжгір'я, м'язи, м'якосердий, м'якотілий, м'ясорубка, м'ятний, м'ясо,

м'яч, об'єднати, об'ява, пам'ять, пам'ятник, пам'ятати, підгір'я, під'їхати, пір'я, полум'я, повір'я, прислів'я, п'явки, п'ята, п'ятак, п'ятірня, сім'я, солов'ї, сузір'я, реп'ях, розв'язали, роз'їхатись, роз'яснити, рум'яний, хлоп'ята, черв'як, торф'яний

2. До поданої лексики доберіть синонімічні слова з апострофом.

Прибули, відбули, 5-й день тижня, дворище, 5+10, згуртуватися, кисть руки, сушити, грузнути, марніти, арештант, мовчазний, ущипливий, плечі.

3. Поповніть свій активний словник поданою лексикою. Проаналізуйте для себе правопис слів, поясніть їх лексичне значення, користуючись тлумачним словником.

Авеню, акрополь, акх'яна, альтруїст, бельетаж, бюлетень, бюджет, бюро, бюрократ, ельдорадо, ідальго, імпульс, інтерв'юер, крющон, культура, кур'єр, ковет, к'янт, люстрація, лютня, ляпус, лясе, модуль, мюзик-хол, ньютон, ньяя, об'єкт, прем'єра, п'єдестал, шевальє, шпільман, штепсель.

4. Прочитайте тексти, дотримуючись правильної інтонації. Визначте їх головну думку. Усно визначте тип речень за метою висловлювання. Спишіть, дотримуючись орфографічних та пунктуаційних норм. Підкресліть головні члени речення, дайте їм характеристику.

Рідна мова

/Рідна мова най/біл...ша духовна коштовніс...т.. (у,в) якій народ зв...личує с...бе якою являє світові най/цін...іші набу...ки свого сер...ця (і,й,та) мудрос...ті п...редає (з,с) поколін...я (у,в) поколін...я досві... кул...туру (і,й,та) ж...т...е/дайні традиції //Рідна мова не/зборна та...на яка робит.. народ/народом (і,й,та) увіч...нює най/тон...ші порухи його душі // Заглиблююч...с... (у,в) та...ну мови ми засвоюємо золоті скарби народного досвіду (і,й,та) виховуємо (у,в) собі творчу особистіс...т... // Яка радіс...т... ч...кає кожного хто ві...чув гл...бін... слова сер...цем (і,й,та) розумом усвідомив не/обхідніс...т... свого постійного (у,в)досконал...н...я пізнав (щ,сч)ас...тя духовнос...ті // (І,й,та) (з,с)кріз... на шляхах (з,с) ростан...я (з,с) нами мова // Вона в...де на в...ршини знан... (і,й,та) ві...ч...няє двері до духовної (з,с)карбниці люд(ст,ц)ва // Мова наш най/кра...ий друг наставник постійний порадник (і,й) най/досконаліше знаряд...я //

//У/продовж віків (У,у)країн...с...кий народ творив (і,й,та) шліфував свою мову заносючи (у,в) мовну (з,с)карбницю п...р...плавлен...і (у,в) ніжній душ добірні п...рлини пізнан...я почут...я мрії //То/й в...творен...ий народом світ мови оточує нас ві(д,т) народж...н...я //(У,в) бе...крайому океані звуків не/повторно звучит.. мелодія рідного слова // Але це не/тіл...ки пр...дивні звукице (і,й)най/тон...шіві...тінкидумок(і,й)п...р...ж...ван... щедро пр...готован...і для нащадків// І кожне слово не/мов/би випл...кан...а народом/дивотворцем квітка (з,с) не/повторним ароматом (з,с) не/повторними барвами //(Щ,сч)ас...ливий той хто пізнав (у,в) дитинств чари рідного слова виховав (у,в) собі жагу пізнан...я (і,й,та) (з,с)б...рігає і протягом цілого жит...я//

(І. Вихованець)

***

//(У/В) жи(т,тт)і пови(н,нн)а бути гармонія //Людина завжди прагне бути (сч,щ,с)ас...ливою а (сч,щ)ас...тя це наявніс...т... ус...ого потрошку але досконалого (й,ї) бажа(н,нн)ого //Та все залеж...т... ві(т,д) самої людини //Головне бути (у,в)певн...(н,нн)им (в,у) своїх можл...вос...тях //Треба пізнати с...бе/самого (с,з)робити ві(т,д)повідні в...сновки (й,ї) потім ун...каюч... своїх не/гативних рис прац...вати на(д,т) своїм інт...лектуал...ним морал...ним (й,ї) духовним ро(с,з)в...тком //

//Як/би жи(т,тт)я проходило (з,с)покійно бе(с,з) поразок тоді/б не/існувало радос...ті //Тому дуже важливо (с,з)наход...ти «золоту с...р...дину» вір...ти (у,в) світле майбут...(н,нн)... (й,ї) просто радіти тому що ж...веш... //А допом...гають... (в,у) ц...ому добро т...пло ласка щ...ріс...т... людини //Треба повед...тися (с,з) люд...ми так як хоч...ш... що/б вони повед...лися (с,з) тобою //

//Най/біл...ша лю(ць,дсь)ка вада его...зм //Его...зм байдужіс...т... холодніс...т... це най/страшніші риси людини бо саме (с,з) них народжую(цц,тьс) я жакливі злоч...ни підлі вч...нки обман (с,з)рада //Як/би всі люди усвідом...ли що най/головніше це взаємо/розумі(н,нн)я не/було/б багат...ох пр...крих конфліктів між ними (з,с)траждан... //Бути (с,з) кожним пр...ємним (й,ї) щ...рим завжди п...р...бувати (в,у) такому суспл...с...тві де люди (с,з)можут... вільно духовно зростати (с,з)багачуватис... набувати знан... (й,ї) досвіду (в,у) взаємо/стосунках (с,з) люд...ми хіба це не/(сч,щ)ас...тя //

//(В/У) ж...(т,тт)і існує багато проблем (й,ї) потрібно навч...тис... долати їх за допомогою плідної праці рішучос...ті (у,в) задумах наполегл...вос...ті у (з,с)правах //Адже для того що/б досягти успіху (у,в) ж...(т,тт)і потрібно багато прац...вати на(т,д) собою //

Творче завдання:

Висловіть письмово власні роздуми про життєві проекти, до чого ви прагнете, про улюблену професію? Які, на вашу думку, риси характеру допоможуть досягти поставленої мети? А яких потрібно позбутися?

Готуємося до тестування

Варіант I

1. Укажіть рядок, у якому написання слів з апострофом пояснюється одним правилом:

- А Інтер'єр, б'ються, м'ятний, Лук'ян, міжгір'я
- Б Рум'яніють, з'юрмитися, п'єдестал, подвір'я, м'яч
- В П'ятірка, пам'ять, полум'я, верф'яний, під'їхати
- Г Без'язикий, в'їжджають, роз'ятрити, з'юрмитися, об'єднаний
- Д Пів'яблука, черв'як, верф'ю, сузір'я, кур'єр

2. Укажіть рядок, у якому в усіх словах слід писати м'який знак:

- А Різ..блений, людс..кіст..., повір..те, павіл..йон, мен..ший
- Б Стіл..ці степ..., Уман..щина, жмен..ка, гол..ка
- В На таріл..ці, тітон..ка, сан..те, нян..ці, Хар..ків
- Г Вал..яс т..мяний, сцал..ня, Ковел..щина, слиз..ко
- Д Чотир..ма, тюр...ма, близ..ко, дон..ці, бджіл..ці

3. Укажіть речення, в якому підмет виражений займенником:

- А Мільярди вір зарипті у чорнозем, мільярди щастя розвіяні у прах. (В. Симоненко)
- Б Тож усе виглядало правдоподібно. (В. Лис)
- В Повертатися йому зовсім не кортіло, але залишатися без шкіри – не вабилося теж. (В. Стус)
- Г Старий воли випрягає. (Т. Шевченко)

4. Укажіть речення з простим дієслівним присудком, вираженим дієсловом наказового способу:

- А Кілька разів Соломія в село неподалік до церкви ходила. (В. Лис)
- Б А брат не хоче до кінця відкритися. (В. Лис)
- В І трійсті музики грали, і все було, як у людей. (В. Лис)
- Г Покинь мене, забудь мене, та не кидай сина. (Т. Шевченко)

5. Укажіть речення, в якому підмет виражений вигуком:

- А З-за хмар визирнула зірка, дивилася на них обох. (В. Лис)
- Б Тривога охопила її всю. (В. Лис)
- В Гучне «Ура!» пронеслося тоді над луками, і впало в трав розморених дурман. (Л. Первомайський)
- Г Жити на землі – не просто, звісно. (В. Кобець)

6. Укажіть речення, у якому немає складеного дієслівного присудка:

- А Бути вродливим – не бути щасливим. (Народна творчість)
- Б Німці почали шукати вбивцю. (В. Лис)
- В Потім вони удвох лишилися, а тоді якийсь грюкіт почули з кімнати пана Ганса Йоахіма. (В. Лис)
- Г Життя – така велика ковзаниця. (Л. Костенко)

7. Укажіть речення, у якому складений підмет виражений фразеологізмом:

- А І вся мерзенна Іудея заворушилась, заревла. (Т. Шевченко)
- Б Щодня, щомиті полк напоготові. (Л. Костенко)
- В Здавалося, дівчина на карточці вдивляється в цей світ і втікає од нього. (В. Лис)
- Г Гарна людина мусить допомагати людині (І. Франко)

8. Укажіть речення, в якому є складений дієслівний присудок, виражений прикметником (близьким до модальних дієслів) та інфінітивом:

- А Минулося, розійшлося, і сліду не стало. (Т. Шевченко)
- Б Робота повинна була бути без жодної зупинки і не по обіді, як раніше звикли. (В. Лис)
- В Татові слова стали проростати у її душі. (В. Лис)
- Г Не питали б, що в мене болить. (Т. Шевченко)

9. Укажіть речення, у якому складений підмет виражається займенником Н. відм. та займенником в О. відм.:

- А Пізніше дізнається Соломійка, що те рішення братове врятувало їм життя. (В. Лис)
- Б Слова про дівчину підтвердили їй сусіди. (В. Лис)
- В Ми з тобою, батьку отамане, до султана поїдемо в гості. (Т. Шевченко)
- Г Ми з Катрусєю ще не були в полі, воно десь далеко-далеко, за сосновим лісом. (П. Король)

10. Укажіть речення, в якому є складений іменний присудок, виражений займенником:

- А *Ейби ми – це не ти?* (Ю. Мушкетик)
- Б *Того дня Соломія ледь стрималася, щоб не сказати щось різке.* (В. Лис)
- В *Резе, лоптує Візантія, руками берег достає.* (Т. Шевченко)
- Г *А він іде із своїм сином до Городища...* (М. Стельмах)

11. Установіть відповідність між реченнями та способами вираження підмета в них.

Речення	Частина мови
1. Мова кожного народу – то безцінний скарб.	А Прикметник
2. Хто сказав ці мудрі слова?	Б Дієслово
3. Семеро одного не ждуть.	В Іменник
4. Жити – Вітчизні служити.	Г Займенник
	Д Числівник

12. Установити відповідність між реченнями і способами вираження в них іменної частини складеного присудка

Речення	Спосіб вираження іменної частини складеного присудка
1 У таких випадках він тонкий на сльозу (Я. Баш).	А Іменник
2 Тут кожен камінь – мій і кожен подих мій (Л. Первомайський)	Б Прикметник
3 Гарним був Київ у цей свіжий осінній ранок (В. Собко).	В Займенник
4 Іван Франко – трибун народний, пророк, ватаг, ратай-співець і громадянин благородний (М. Вороний)	Г Дієприкметник
	Д Фразеологізм

Варіант 2

1. Визначте рядок, у якому написання слів з апострофом пояснюється одним правилом:

- А Інтерв'ю, з'явитися, м'ятний, Лук'ян, дев'ять
- Б Пів'ящика, з'юрмитися, п'єдестал, подвір'я, м'яч
- В Рум'яніють, пам'ять, Об'ю, верб'яний, під'їхати
- Г Солов'ї, кров'ю, ад'ютант, торф'яний, об'єднаний
- Д Арф'яр, черв'як, верф'яний, стерв'ятник, верб'я

2. Визначте рядок, у якому всі слова пишуться без м'якого знака:

- А Біл..ший, печал..ний, корін..чик, міл..йон, порт..єра
- Б Тюр..ма, джміл.., повір..те, Гор..кий, емал..ований
- В Ігор.., стан..те, ніч..ний, пробивают..ся, гол..ці
- Г Шіст..десят, нен..ка, борют..ся, шампін..йон, сторін..ці
- Д Майбут..не, Натал..чин, щас..тя, л..лю, у повіс..ті

3. Укажіть речення, у якому простий присудок виражений неозначеною формою дієслова:

- А Співати, розмовляти в чужім краї ніяк. (Т. Шевченко)
- Б Бажання творити добрі діла зосталось при мені на все життя. (О. Довженко)
- В Вона сама була тою пташиною з обпаленим крилом. (В. Лис)
- Г Дитинство босоноге, поклич мене в дорогу. (Н. Май)

4. Укажіть речення, у якому підмет виражений числівником:

- А Сто земель проходив, сто річок перебрів у броді. (А. Малишко)
- Б Вітер в гаї не гуляє – вночі спочиває. (Т. Шевченко)
- В Обоє вирости вдатними женихами. (В. Лис)
- Г. Соломія заметушилася і вузлик з салом і яйцями бабі в руку тицьнула. (В. Лис)

5. Укажіть речення, у якому простий присудок виражений фразеологізмом:

- А Я печу раки і мовчки стою на одному місці, каючись, що прийшов сюди. (В. Стус)
- Б А чумаченька мого молодого коло воликів немає. (Т. Шевченко)
- В На злодієві шапка горить. (Народна творчість)
- Г Ти б помолилася своїм пенатам. (Т. Шевченко)

6. Укажіть речення, у якому вжито простий підмет, виражений лексичним словосполученням:

- А Посеред неба гнеться на південь Чумацький Шлях. (М. Стельмах)
- Б Та Борис Іванович Косарев виявився педантом, акуратистом, страшенним ревнивцем, скупердяєм... (В. Лис)
- В Майже з ненавистю дивилася на численних небожів і небіжок. (В. Лис)
- Г Семеро одного не ждуть. (Народна творчість)

7. Укажіть речення, у якому є складений дієслівний присудок, виражений прислівником та інфінітивом:

- А Різні думки роїлися. (В. Лис)
- Б З'явилася думка й не відпускала. (В. Лис)
- В Дівчата, – вам треба згадати! (Т. Шевченко)
- Г Те почалося вельми скоро. (В. Лис)

8. Укажіть речення, у якому однорідні складені підмети виражаються числівником у Н. відм. та іменником у Р. відм. множ.:

- А Двоє старших братиків і троє сестричок тихо ненавиділи крикливицю. (В. Лис)
- Б Ой гляну я, подивлюся на той степ, на поле. (Т. Шевченко)
- В Той покірно підвівся з ліжка, де перед тим задрімав, може, на якусь годинку. (В. Лис)
- Г Спали свекор з свекрухою. (В. Лис)

9. Укажіть речення, в якому немає складеного дієслівного присудка:

- А Поет всюди залишається господарем свого настрою... (О. Гончар)
- Б Страх сковував руки й ноги... (В. Лис)
- В Вона мусить повернутися, але не сама. (В. Лис)
- Г Повітря зробилося прозорим та ясним. (М. Коцюбинський)

10. Укажіть речення, в якому складений підмет виражений реченням:

- А «Отче наш, що єси на небесах...» – тихо-тихо котилося церквою. (З газ.)
 Б «Диво калинове» Дмитра Білоуса – це наша духовна історія. (І. Кирпель)
 В А як йшли вулицею, до Соломії наблизилася Гафія, Петрова мати. (В. Лис)
 Г Тяжко мені у матері в хаті старітися. (Т. Шевченко)

11. Установіть відповідність між реченнями та способами вираження підмета в них.

Способи вираження підмета	Речення
1 Іменник	А Мільярди вір зариті у чорнозем, мільярди щастя розвіяні у прах (В. Симоненко).
2 Словосполучення з кількісним значенням	Б Шипшина важко віддає плоди (Л. Костенко).
3 Займенник	В З хвилини на хвилину можуть бити поранені (Ю.Збанацький).
4 Словосполучення з двох займенників	Г Той безперервно стягає поля, сей іноземних заводить телят (Г. Сковорода).
	Д Нехай кожен із нас пізнає себе (Ю. Мушкетик).

12. Установити відповідність між типами присудків і реченнями.

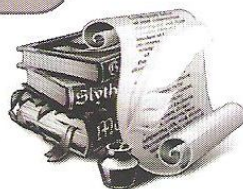
Типи присудків	Речення
1 Простий дієслівний	А Я хочу сказати, що просто полюбила його (В. Лис).
2 Складений дієслівний	Б Тютюн був високий і густий-прегустий (О. Довженко).
3 Складений іменний	В Річечка, гублячись у зеленій низинній гущавині, біжить та й біжить собі (В. Казаченко)
4 Простий дієслівний, ускладнений повторенням дієслова	Г Любо в гаю соловейко виспівує (А. Кримський)

Контрольні диктанти

Писанка

Писанка, як символ весняного відродження природи, відома багатьом народам світу. Історія писанок сягає в далеке минуле. Християни, які перейняли звичай писати писанки, побачили в них знак воскресіння й вічного життя. Писанка стали символом радості, всепрощення й великоднього привіту.

Мудрі представники старшого покоління кажуть: «У світі доти існуватиме любов, доки люди писатимуть писанки». І справді, тільки велика любов може

творити такі дива гармонії та уяви. Кожна писанка – це окремий малесенький світ. Тут і небо із зорями, й вода з рибами, і дерево життя з оленями й птахами, й засіяне поле, і триверхі церкви – усе це вимальовано в певному порядку для того, щоб підтримувати лад та рівновагу і в нашому великому світі.

На писанках найбільше бачимо знаків сонця, адже саме яйце – кругле з ясным жовтком – бачилося до нього подібним. Символічними знаками на магічному яйці людина кличе до себе тепло й добробут, візерунки на писанці стають немовби мальованою молитвою.

Кожен орнаментальний мотив і колір – це ніби окрема літера абетки. Поєднуючись на писанках, ці «літери» творять послання, охоронну молитву за того, кому призначений оберіг. Різні місцевості України мають свої особливі орнаменти й кольори, так само, як говірки й діалекти. Проте загалом мова українських писанок – спільна: сонце – джерело світла й тепла, дерево життя – символ світобудови.

200 слів

(За Ярославою Музиченко)

***

Змінюються часи – Нечуй-Левицький зостається. Саме ж таким людям, як він, людям моральної чистоти, вірності, здатності до подвижницької гуманістичної праці, ми завдячуємо тим, що ні на яких найчорніших вітрах світильники нашої культури не погасли і їх видно сьогодні далеко.

Нечуй-Левицький – це величина постійна в нашій культурі. Висока художність, глибокий гуманізм забезпечили його творам довге життя.

Творці нашої класики, Нечуй-Левицький у тім числі, лишили нам, нащадкам великі моральні заповіді, найвищі взірці того, яким і ким має бути митець перед лицем свого народу. І сьогодні, в епоху оновлення, дбайливого перегляду всіх цінностей, маємо несхибно тримати в полі зору ті святі заповіді, які гармонійно єднаються з устремліннями сучасної, духовної людини.

Багатьом уже сьогодні ясно, що кожному з нас треба поглиблювати в собі історичну пам'ять, вищим має бути в кожного рівень громадянської й національної самосвідомості. На самих себе маємо покладатись, якщо хочемо, щоб Україна відродила й зберегла в сім'ї народів свою неповторність, духовну свою унікальність якщо хочемо, щоб не розвіялись з вітрами наша мова, культура, багатівікова духовна спадщина, не зникло все те, що становить генетичну основу нації.

Нація – це як планета в системі інших планет, і якщо б від неї відлетів у космічні безвісті кисень духовності, начало творче, вона перестала б як живий організм існувати.

200 слів

(Олесь Гончар)

Ключі до самодиктантів

Рідна мова

Рідна мова – найбільша духовна коштовність, у якій народ звеличує себе, як він являє світові найцінніші набутки свого серця і мудрості, передає з покоління в покоління досвід, культуру і життєдайні традиції. Рідна мова – незборна таїна яка робить народ народом і увічне найтонші порухи його душі. Заглиблюючись у таїну мови, ми засвоюємо золоті скарби народного досвіду і виховуємо у собі творчу особистість. Яка радість чекає воляного, хто відчув глибину слова серцем розумом, усвідомив необхідність свого постійного вдосконалення, пізнав щастя

духовності. І скрізь на шляхах зростання з нами мова. Вона веде на вершини знань і відчиняє двері до духовної скарбниці людства. Мова – наш найкращий друг, наставник, постійний порадник і найдосконаліше знаряддя.

Упродовж віків український народ творив і шліфував свою мову, заносючи в мовну скарбницю переплавлені у ніжній душі добірні перлини пізнання, почуття, мрії. Той витворений народом світ мови оточує нас від народження. У безкрайому океані звуків неповторно звучить мелодія рідного слова. Але це не тільки предивні звуки, це й найтонші відтінки думок і переживань, щедро приготовані для нащадків. І кожне слово – немовби виплекана народом-дивотворцем квітка з неповторним ароматом, з неповторними барвами. Щасливий той, хто пізнав у дитинстві чари рідного слова, виховав у собі жагу пізнання і зберігає її протягом цілого життя.

(І. Вихованець)

Пізнай самого себе

У житті повинна бути гармонія. Людина завжди прагне бути щасливою, а щастя – це наявність усього потрошку, але досконалого й бажаного. Та все залежить від самої людини. Головне – бути впевненим у своїх можливостях. Треба пізнати себе самого, зробити відповідні висновки і потім, уникаючи своїх негативних рис, працювати над своїм інтелектуальним, моральним і духовним розвитком.

Якби життя проходило спокійно, без поразок, тоді б не існувало радості. Тому дуже важливо знаходити «золоту середину», вірити в світле майбутнє і просто радіти тому, що живеш. А допомагають у цьому добро, тепло, ласка, щирість людини. Треба поводитися з людьми так, як хочеш, щоб вони поводитися з тобою.

Найбільша людська вада – егоїзм. Егоїзм, байдужість, холодність – це найстрашніші риси людини, бо саме з них народжуються жахливі злочини, підлі вчинки, обман, зрада. Якби всі люди усвідомили, що найголовніше – це взаєморозуміння, не було б багатьох прикрих конфліктів між ними, страждань. Бути з кожним приємним і щирим, завжди перебувати у такому суспільстві, де люди зможуть вільно духовно зростати, збагачуватись, набувати знань і досвіду у взаємостосунках з людьми, – хіба це не щастя!?

У житті існує багато проблем, і потрібно навчитись долати їх за допомогою щирої праці, рішучості в задумах, наполегливості у справах. Адже для того, щоб досягти успіху в житті, потрібно багато працювати над собою.

(З посібника)

Ключ до тесту		
Варіант I		Варіант II
1. Г		1. Д
2. Г		2. Д
3. Б		3. А
4. Г		4. В
5. Б		5. А
6. Б		6. А
7. А		7. В
8. Б		8. А
9. Б		9. Б
10. А		10. А
11. 1-В, 2-Г, 3-Д, 4-Б		11. 1-Б, 2-А, 3-Г, 4-Д
12. 1-Д, 2-В, 3-Б, 4-А		12. 1-Г, 2-А, 3-Б, 4-В